

Dr. Jámber Attila
egyetemi adjunktus

Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdálkodástudományi Kar
Agrárközgazdasági és Vidékfejlesztési Tanszék
1093 Budapest, Fővám tér 8.

VÁLASZ OPPONENSI VÉLEMÉNYRE

A (PhD) doktori értekezés címe:

**AZ EURÓPAI UNIÓ INTERVENCIÓS RENDSZERÉNEK HATÁSAI A KUKORICA ÉS
AZ ÉTKEZÉSI BÚZA PIACON MAGYARORSZÁGON**

Szerzője: Nógrádi Judit

Mindenekelőtt tisztelettel megköszönöm Dr. Jámber Attila opponens úrnak, hogy figyelmet és időt fordított dolgozatom áttanulmányozására!

A részletes opponensi észrevételekre adott válaszok

Opponens Úr témaválasztás aktualitásához és újszerűségéhez kapcsolódó bírálatát köszönöm, azonban azért választottam ezt a témát, mert kutatásom kezdetén a gabonaintervenció még aktívan működött, és azért nem váltottam témát, mert először működött Magyarországon ilyen piacsabályozó eszköz, mely vizsgálatát fontosnak tartom, továbbá a gabonaintervenció intézményrendszere a 2014–2020 közötti költségvetési periódusban is megmarad. Munkámmal tudományos szintű összefoglaló elemzést kívántam készíteni a magyar gabona intervenció beavatkozás tapasztalatairól. Mint a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal köztisztviselője fontosnak tartom az alkalmazott szabályozási eszközök szabályozási hatásainak értékelését. Valójában Magyarországon gabonafelvásárlásra 2004–2010 között került csak sor, azonban a búza tekintetében a lehetőség a gabonafelajánlásra folyamatosan nyitva áll az intervenció időszakban, a kukorica estében pedig különleges piaci zavar esetén lehet beavatkozni.

Tudományosan folyamatosan aktuálisnak tartom a vizsgált témát, annak ellenére, hogy 2010–2014 között már nem került sor tényleges intervenció gabonafelvásárlásra. Az intézkedés létezik, szükség esetén alkalmazandó. Példaként említeném, hogy 2014 novemberében a kukorica piaci ára megközelítette az intervenció árát, néhány megyében pedig az intervenció ár alá is esett. Bár a kukorica piaci ára nem maradt tartósan az intervenció árszinten és így beavatkozásra nem került sor, mégis ez az eset felhívja a figyelmet az intervenció eszköz szükségességére szélsőséges piaci körülmények bekövetkeztekor.

Köszönöm Opponens Úrnak, hogy hipotéziseimet nem utasította el, bár gyengének és triviálisnak tartja azokat, olyannak, amelyekkel a józan ész logikája alapján csak egyetérteni lehet, mégis azt gondolom, hogy az empirikus megközelítés lényege a megfigyelés, a logikus gondolkodás és az abból levont következtetés alapján történő vizsgálódás.

Köszönöm Opponens Úrnak, hogy az első hipotézishez kapcsolódó ARIMA és GARCH modelleken végzett vizsgálatokat helyesnek ítélte. Kérdésére, hogy mi szükség van a stepwise regresszióra és főkomponens-analízisre, az alábbi választ adom:

A legfőbb ok, amiért is a többváltozós regresszió felé fordultam, hogy a statisztikában soha nem érdemes a legbonyolultabb, legtöbb változót felhasználó modellel kezdeni a modellezést, hiszen a paraméterek illesztése, kiválasztása mindig plusz zajt, hibát okozhat a modellezésben, így alapvető érdek, hogy minél kevesebb paraméter bevonásával (lásd még szelekciós eljárások: ARMA modell AIC, BIC is pontosan ezt a célt szolgálja s bünteti a paraméterek számának mértékét/növekedését). Így azok jó megválasztásával kezeljük, modellezzük a valóságot vagy a valóság egy szeletét. A regressziószámítás végén azonban láttam az eredményeken, hogy jelentős a multikollinearitás, vagyis az egyes változók nagy arányban korrelálnak egymással, ezért az egyik regresszió alapfeltevés sérül. Ezért alkalmaztam a főkomponens-elemzést, ahogy az értekezés 103. oldalának elején írtam: „A többváltozós regresszió elemzést követően az eredményeket látván, úgy gondoltam, hogy mivel több helyen is sérül a regresszió alkalmazhatóságának a feltétele, így megpróbálom a dimenzió számot csökkenteni valamint az egymással korreláló változókat korrelálatlanná változtatni. A választott módszer a főkomponens elemzés, ami azon túl, hogy belső struktúrák feltárására is alkalmas, segíthet egy újabb regressziós egyenlet megalkotásában. Természetesen figyelembe kell venni, hogy a dimenziócsökkentés mind információvesztéssel jár, mind a létrehozott alacsonyabb dimenziók értelmezése nehézkes lehet.”

A látens változók definiálásával (főkomponens-analízissel) kaptam főkomponenseket, aminek a magyarázata nehézkes. Amennyiben teljesen egyértelmű lett volna, akkor tudtam volna felírni egy immáron korrelálatlan és látens változókra alapozott regressziós egyenletet, kiküszöbölve ezzel a multikollinearitást. Azonban nem tartottam túl jónak a magyarázatot, ezért mentem tovább az elemzéssel idősor-előrejelzési modellek felé (ARIMA-GARCH).

Köszönöm Opponens Úrnak a formai kérdésekkel kapcsolatos megállapításait!

Opponens Úr SPSS és EViews outputokkal kapcsolatos észrevételét külön köszönöm, és valóban célszerűbb lett volna a táblázatokat átírni. A további kutatásaim során külön figyelmet fordítok majd arra, hogy ilyen hiányosságok ne forduljanak elő.

Egyetértve Opponens Úr azon véleményével, miszerint elhagyható lett volna a 2. melléklet, ugyanakkor azért hagytam mégis a disszertációban, hogy bárki könnyedén meg tudja ismételni az általam elvégzett vizsgálatokat.

Opponens Úr értekezésemmel kapcsolatban bírálatában három kérdést tett fel, amelyekre a kérdések sorrendjében az alábbi válaszokat adom:

1. Milyen hipotéziseket lenne érdemes tesztelni a téma kapcsán és milyen módszerrel?

Az intervenciós intézkedés alkalmazására a későbbiek során is szükség lehet. Egy jövőbeni kutatás keretében az alábbi kérdéseket lehetne vizsgálni, amelyek részben túl is mutathatnak az intervenció elemzésén:

Közvetlenül az intervencióhoz kapcsolódóan vizsgálni lehetne, hogy van-e összefüggés

- az intervenció és a növénytermesztés szerkezete között, vagy
- a termékminőség és az intervenció között.

További vizsgálatokat lehetne végezni

- a raktárkapacitás kihasználtságának változásával,
- a raktárak jövőbeni hasznosításának kérdésével, illetve
- az intervenciós készletek értékesítésének eredményével kapcsolatban.

Milyen módon lehetne javítani az intervenciós beavatkozások hatásmechanizmusát? Ebben a témakörben hipotézisként megfogalmazható, hogy

- a mozgó intervenciós ár (világpiaci ár alakulásához igazodó ár) javítaná a gabonatermesztők piaci alkupozícióját, illetve az
- az állami közraktári rendszer további bővítése intervenciós beavatkozás nélkül is javítaná a piaci szereplők alkupozícióját.

Szélesebb körben vizsgálható volna a KAP jövőbeni továbbfejlesztésének kérdésköre is. Ebben a témakörben a teljesség igénye nélkül két területet emelnék ki:

- Az Európai Bizottság által deklarált három fő kihívásnak:
 - o az élelmiszer-biztonság megteremtésének;
 - o a környezet- és klímaváltozás megfelelő kezelésének, valamint
 - o a területi egyenlőtlenségek csökkentésének együttes megvalósításagyengíti az EU mezőgazdasági termelőinek versenyképességét a világpiacon.
- A KAP-on belül a termékpálya-specifikus beavatkozások újbóli bevezetése rontja a mezőgazdasági termelők hosszú távú versenyképességét.

A hipotézisek vizsgálatához idősorelemzések, szimulációs modell, illetve egyszerű összehasonlító értékelési módszerek alkalmazását tartom elképzelhetőnek.

2. Hogyan definiálná a téma elméleti háttérét szűkebb és tágabb értelemben?

Tágabb értelemben az értekezésem az agrárpolitika, illetve agrárszabályozás egyik eszközrendszere működésének elemzését dolgozta fel. Szűkebb értelemben a tanulmány mikroökonómiai empirikus elemzése a gabonapiac kínálati-keresleti oldalának. Más szóval, hogyan hatott az intervenciós felvásárlás, illetve a felhalmozott intervenciós készlet értékesítése a magyar gabonapiacra. A felvázolt további kutatási területek a Közös Agrárpolitika továbbfejlesztésére, valamint a hatékonyabb gyakorlati alkalmazására, megvalósítására irányulnának.

3. Milyen szerepe van manapság a gabonapiaci intervenciónak a piaci árak alakulásában Magyarországon?

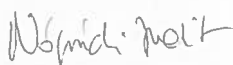
Magyarország gabonapiacát elsősorban a világpiaci ármozgások alakítják, az Európai Unió tagjaként vállaltuk az egységes belső piac és az EU export/import rendszerének működtetését. Az intervenciós rendszer nem engedi a minimumárakat tartósan az intervenciós ár alá csökkenni. Jelenleg a piaci ár jóval magasabb, mint a deklarált intervenciós ár, ezért jelenleg nincsen szerepe a KAP gabonapiaci intervenciós rendszerének a piaci árak alakulásában. A gabonatermesztők továbbra is kiszolgáltatott pozícióban vannak a piacon.

Minden agrárpolitikai beavatkozásnál arra kell törekedni, hogy a gyenge piaci erővel rendelkező mezőgazdasági piaci szereplők reális alkuerőre tegyenek szert. De ezzel párhuzamosan arra is figyelni kell, hogy a piaci szereplők világpiaci versenyképessége is megmaradjon, valamint ne legyenek túltámogatva. A területalapú közvetlen kifizetések (támogatások) rendszere a jelenlegi magas világpiaci árakkal együtt jelentős túltámogatást eredményez, ami hosszú távon problémát okozhat.

Bízom abban, hogy válaszaimat Opponens Úr megfelelőnek tartja és elfogadja azokat!

Végezetül ismételten köszönöm Dr. Jámber Attila opponens úr körültekintő, objektív véleményét és őszinte építő kritikáját! További tudományos munkáim során igyekszem az általa megfogalmazott elvárásoknak még jobban megfelelni.

Budapest, 2014. december 22.

Nógrádi Judit